

## **Problem opłat i prowizji za usługi bankowe w aspekcie niedozwolonych klauzul umownych**

**Magdalena Warchałowska**

### **Pojęcie niedozwolonych klauzul umownych**

Instytucję niedozwolonych klauzul umownych wprowadziła do Kodeksu cywilnego<sup>1</sup> ustawa z 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny<sup>2</sup>, która weszła w życie 1 lipca 2000 roku. Ustawa ta stanowi implementację do polskiego porządku prawnego postanowień Dyrektywy Rady nr 93/13<sup>3</sup> z 5 kwietnia 1993 r. o niedozwolonych klauzulach w umowach konsumenckich<sup>4</sup>. Zarówno dyrektywa, jak i przepisy kodeksu cywilnego regulują jedynie kwestię niedozwolonych klauzul umownych niezgodzonych indywidualnie ( art. 3 ust. 2 dyrektywy, art. 385<sup>1</sup> § 3 kc ), w tym także tych, które zostały przejęte ze stosowanego przez przedsiębiorcę wzorca i włączone do umowy. Z treści art. 385<sup>1</sup> § 3 kc wynika, iż z postanowieniem nie uzgodnionym indywidualnie mamy doczynienia wówczas, gdy konsument nie miał rzeczywistego wpływu na jego treść, a taka sytuacja ma miejsce w szczególności w przypadku postanowień umownych przyjmowanych z uprzednio przygotowanego wzorca. Przy tym ciężar dowodu, że postanowienie było uzgodnione indywidualnie, spoczywa na tym, kto się na to powołuje ( w praktyce dotyczy to przedsiębiorcy-banku ).

---

<sup>1</sup> Ustawa z 23.04.1964 r. Kodeks cywilny, DZ. U. Nr 16, poz. 93 ze zm.: dalej „kodeks cywilny” lub „kc”.

<sup>2</sup> Dz. U. nr 22, poz. 271.

<sup>3</sup> OJ L 95/29, dalej „dyrektywa”.

<sup>4</sup> Warto w tym miejscu zaznaczyć, iż w tym przypadku Rada Wspólnot Europejskich zastosowała technikę legislacyjną opartą na **harmonizacji minimalnej**, której celem nie jest wprowadzenie precyzyjnego, jednoznacznego całokształtu unormowań w danej sferze, lecz wyznaczenie poziomu ochrony, poniżej którego krajowy ustawodawca, usługodawcy a także inne podmioty wspólnotowe zejść nie mogą. Tym samym dopuszczalne jest utrzymywanie lub wprowadzanie przez kraje członkowskie, na rynku wewnętrznym, wymogów surowszych. Nie mniej jednak należy pamiętać, iż powyżej granicy ochrony ustalonej mocą przepisów wspólnotowych obowiązuje funkcjonalna równoważność przepisów poszczególnych państw członkowskich.

Sam fakt, iż postanowienia nie były negocjowane z konsumentem, nie oznacza jeszcze, że są one niewiążące i niedozwolone, bowiem, by można było mówić o klauzuli abuzywniej, postanowienia te muszą spełniać łącznie dwie przesłanki, a mianowicie: kształtowanie praw i obowiązków w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami a także rażące naruszenie interesów konsumenta. Pod pojęciem dobrych obyczajów należy rozumieć zespół norm pozaprawnych, na który składają się normy obyczajowe i moralne powszechnie przyjęte w stosunkach gospodarczych, których przestrzeganie ma zapewnić realizację określonych wartości, takich m. in. jak uczciwość, rzetelność, profesjonalizm itp. Wskazówkę interpretacyjną, w oparciu o którą można określić kryteria ocenne stanowiące podstawę do ustalenia zgodności postanowień umownych z dobrymi obyczajami, zawiera art. 385<sup>2</sup> kc.<sup>5</sup> Natomiast druga ze wskazanych powyżej przesłanek ( tj. rażące naruszenie interesów konsumenta ) jest pojęciem ocennym, w związku z czym niezwykle trudne jest wskazanie uniwersalnej i ścisłej granicy pomiędzy zwykłym naruszeniem a naruszeniem rażącym. Stąd też wydaje się, iż dokonanie takiej oceny jest możliwe tylko w oparciu o konkretny stan faktyczny, po uwzględnieniu całokształtu okoliczności występujących w chwili zawierania umowy, a szczególnie innych postanowień zawartych we wzorcu<sup>6</sup>.

Postanowienia wzorców umów nie mogą być sprzeczne z bezwzględnie obowiązującymi przepisami ani przepisami semiimperatywnymi, bowiem wówczas muszą one zostać uznane na podstawie art. 58 § 1 kc za nieważne z mocy prawa ( ex lege ). Przy czym w tej sytuacji nie ma już znaczenia to, czy postanowienia te są korzystne dla konsumenta.

Zarówno Dyrektywa, jak i kodeks cywilny ( art. 385<sup>3</sup> kc) zawierają przykładowy katalog klauzul abuzywnych, który stale jest wzbogacany przez postanowienia Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumenta. Jednakże, sam fakt zamieszczenia postanowienia na liście klauzul nie oznacza, że jego stosowanie jest generalnie i w każdym przypadku zakazane, bowiem wspomniana powyżej lista jest tzw. „ szarą listą”, zawierającą klauzule, które w razie wątpliwości zostaną uznane za niedozwolone<sup>7</sup>.

W art. 385<sup>1</sup> § 1 kc, w zdaniu 2 ustawodawca wyraźnie podkreśla, że działaniem ochronnym nie są objęte postanowienia określające główne świadczenie stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Z tego też względu, by móc rozpocząć rozważania dotyczące problemu opłat i prowizji za usługi bankowe w aspekcie klauzul niedozwolonych, należy najpierw poruszyć kwestię najistotniejszą, a mianowicie kwestię charakteru prawnego opłat i prowizji bankowych.

<sup>5</sup> Z. Radwański, A. Olejniczak, *Zobowiązania – część ogólna*, Wydawnictwo C. H. BECK, Warszawa 2005, s.156.

<sup>6</sup> E. Rutkowska, *Niedozwolone klauzule umowne w bankowym obrocie konsumenckim*, „Prawo Bankowe” 2002, nr 7/8( 59/60), s. 66.

<sup>7</sup> Tamże, s. 68.

## Pojęcie oraz charakter prawny opłat i prowizji

W myśl art. 110 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe<sup>8</sup> bank może pobierać przewidziane w umowie prowizje i opłaty z tytułu wykonywanych czynności bankowych oraz opłaty za wykonywanie innych czynności, w tym także opłaty za przygotowanie, sporządzenie i przekazanie informacji stanowiących tajemnicę bankową uprawnionym przez ustawę osobom, organom i instytucjom, z wyłączeniem przypadków, gdy udzielenie informacji następuje bez opłat, na żądanie uprawnionego organu bądź instytucji. Zasadniczo wszystkie umowy bankowe mają charakter odpłatny. Nie mniej jednak, nie zawsze należne bankowi wynagrodzenie jest związane z umową bankową<sup>9</sup>.

Zgodnie z art. 110 pr. bank., bank posiada uprawnienie do pobierania prowizji z tytułu czynności bankowych, a także opłat za wykonywanie czynności bankowych i innych czynności. W związku z tym, iż wskazany w prawie bankowym katalog czynności bankowych jest zamknięty, nie ma wątpliwości, co do zakresu czynności, z których tytułu bank może pobierać prowizję. Co więcej, w niektórych przepisach ustawodawca wyraźnie wskazuje na prowizję, jako element treści zawieranej przez bank z klientem umowy, chociażby umowa rachunku bankowego<sup>10</sup> czy też umowa kredytu<sup>11</sup>. W przypadku umowy kredytu warto zaznaczyć, że w praktyce zastrzegane są przez banki prowizje nie tylko za samo przyznanie kredytu, lecz także od kredytu oddanego do dyspozycji kredytobiorcy, ale przez niego niewykorzystanego ( tzw. prowizja od zaangażowania )<sup>12</sup>, a także opłaty za przedterminową spłatę kredytu w całości lub w części ( tzw. prowizja wyrównawcza, prowizja rekompensacyjna )<sup>13</sup>.

Prowizja jest najczęściej wyrażana w postaci procentu od określonej kwoty, stanowi swoistą cenę za przeprowadzenie określonych operacji bankowych, w związku z czym zawiera w sobie zarówno ekwiwalent poniesionych przez bank kosztów danej operacji jak i element zysku. To właśnie przychody z prowizji, obok oprocentowania, stanowią dochód banku.

Opłata jest pobierana za czynności bankowe oraz za inne niż bankowe, tj. za czynności pomocnicze, uboczne wobec podstawowej działalności banku, z reguły dokonywane na zlecenie

<sup>8</sup> Dz. U. Nr 140. poz. 939 ze zm.; dalej „pr. bank.”.

<sup>9</sup> W. Pyziół, [ w: ] Prawo Bankowe. Komentarz ] Eugenia Fojcik- Mastalska( red. ), Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis. Wyd. 4, Warszawa 2005, s. 542.

<sup>10</sup> Art. 52 ust. 2 pkt 6 pr. bank. stanowi, iż umowa rachunku bankowego powinna określać w szczególności wysokość prowizji i opłat za czynności związane z wykonywaniem umowy oraz przesłanki i tryb ich zmiany przez bank.

<sup>11</sup> Art. 69 ust. 2 pkt 9 pr. bank. stanowi, że umowa kredytu powinna być zawarta na piśmie i określać w szczególności wysokość prowizji, jeżeli umowa ją przewiduje.

<sup>12</sup> Art. 77 pr. bank.

<sup>13</sup> Szerzej I. Cybulska, Prawo banku do odsetek w razie przedterminowej spłaty kredytu lub odsetek, „Prawo Bankowe” 2001, nr 6 ( 46 ), s. 70.

zainteresowanego klienta np. opłata za sporządzenie nowej umowy w związku ze zmianą treści obecnej umowy kredytowej. Stąd też należałoby wnioskować, iż zasadniczym celem opłat jest zwrot ponoszonych przez bank kosztów, i to zarówno kosztów własnych jak i wynikających z pośrednictwa innych banków, poczty, telefonii itp. A zatem podstawową funkcją opłat jest kompensacja, a nie kreowanie dochodu banku<sup>14</sup>.

Katalog i stawki obowiązujących w danym banku opłat i prowizji zawarte są w taryfie opłat i prowizji, wprowadzanej w życie w drodze zarządzenia prezesa banku. Podlega ona ogłoszeniu w lokalu banku i jest źródłem informacji dla wszystkich zainteresowanych, a także jest elementem treści umów zawieranych z bankiem i bezsprzecznie ma charakter wzorca umownego. Jednak ponieważ art. 110 pr. bank. nie przesądza o wysokości opłat i prowizji ani też o zakresie ich pobierania, to pojawia się problem kontroli klauzul umownych wzorca. Jest to problem niezwykle istotny, szczególnie w aspekcie ochrony konsumenta przed inwazją namnażanych przez banki opłat i prowizji.

Podstawowe pytanie, jakie w tym momencie nasuwa się na myśl, to czy postanowienia dotyczące opłat i prowizji, zawarte w taryfie opłat i prowizji, podlegają kontroli w trybie art. 385<sup>1</sup> kc? Bez wątpienia są to postanowienia, na których treść konsument nie ma rzeczywistego wpływu (postanowienia nieuzgodnione indywidualnie, narzucone przez banki klientom). Nie mniej jednak, z punktu widzenia art. 385<sup>1</sup> § 1 kc, zasadnicze znaczenie ma charakter opłat i prowizji, a dokładniej to, czy stanowią one świadczenie główne stron umowy. W związku z nasilającą się, w ostatnim dziesięcioleciu, tendencją do zwiększania ilości, jak i wysokości opłat i prowizji, udzielenie odpowiedzi na postawione powyżej pytanie stało się niezbędne.

Multiplikacja opłat i prowizji bankowych stała się szczególnie widoczna w odniesieniu do umowy rachunku bankowego. Banki wprowadziły prowizje od wypłaty gotówki w kasie, w bankomacie, a także przy realizacji czeków własnych. Na gruncie art. 385<sup>1</sup> kc w wyroku z 30.09.2002 r. Sąd Antymonopolowy stwierdził, iż **wysokość opłat i prowizji nie wchodzi w zakres postanowień określających główne świadczenie stron umowy rachunku bankowego**, gdyż mają one charakter fakultatywny<sup>15</sup>. Bank może pobierać opłaty i prowizje, lecz nie musi, wskutek czego postanowienia ich dotyczące nie stanowią obligatoryjnego elementu umowy. Z kolei Sąd Najwyższy w wyroku z 06.04.2004 r. uznał, że w rozumieniu art. 385<sup>1</sup> § 1 kc, **obowiązek uiszczenia przez posiadacza rachunku bankowego prowizji i opłat związanych**

<sup>14</sup> Zgodnie z tezą wyroku Sadu Najwyższego z 17.02.2005 r., I CK 509/04, Monitor Prawniczy 2005/6/276, wszelkie dodatkowe opłaty za określone usługi, m. in. za zastrzeżenie karty, muszą być uzasadnione ponoszonymi przez bank wydatkami.

<sup>15</sup> Wyrok Sądu Antymonopolowego z 30.09.2002 r., XVII Amc 47/01, Dz. Urz. UOKiK 2003/1/244; odmiennie Sąd Apelacyjny w Warszawie w uzasadnieniu wyroku z 30.03.2004 r., VI Aca 772/03, Apel.- W-wa 2005/1/8, w którym stwierdził, iż opłaty i prowizje stanowią świadczenie główne stron i jako takie nie mogą być poddane przewidzianej w postępowaniu z art. 385<sup>1</sup> kc kontroli.

**z prowadzeniem rachunku bankowego nie stanowią „głównych świadczeń stron”<sup>16</sup>.** Oznacza to, iż postanowienia umowne określające przesłanki i wysokość takich świadczeń mogą podlegać kontroli sądu na podstawie art. 385<sup>1</sup> § 1 kc, a tym samym mogą zostać uznane za niedozwolone i wyeliminowane z obrotu prawnego.

## **Ochrona konsumenta przed klauzulami abuzywnymi, czyli incydentalna i abstrakcyjna kontrola wzorców umownych**

Jednym z głównych założeń dyrektywy 93/13 było zobowiązanie państw członkowskich do wprowadzenia do porządku prawnego rozwiązań mających na celu wyeliminowanie z obrotu nieuczciwych klauzul. Temu właśnie służy kontrola abstrakcyjna wzorca (kontrola in abstracto)<sup>17</sup>, która wymaga oceny i ewentualnego zakazu stosowania niedozwolonych klauzul w oderwaniu od konkretnej umowy. Powództwo o uznanie postanowień wzorca za niedozwolony przed Sądem Ochrony Konkurencji i Konsumenta w Warszawie może wytoczyć każdy, kto według oferty pozwanego mógłby zawrzeć z nim umowę, zawierającą postanowienie, którego uznania za niedozwolone żąda się pozwem, a także organizacja społeczna, do której zadań statutowych należy ochrona interesów konsumentów, powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów oraz Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, a na ogólnych zasadach rzecznik praw obywatelskich i prokurator<sup>18</sup>. Krąg osób legitymowanych został przez ustawodawcę określony szeroko. Celem takiej regulacji jest uzbrojenie, nie tylko potencjalnego klienta banku ale także instytucji i organów mających na celu ochronę konsumentów, w instrument prawny pozwalający na efektywne i rzeczywiste zwalczanie nieuczciwych działań banków.

Prawomocne orzeczenie Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów uznające klauzulę umowną za niedozwoloną, z chwilą wpisu do rejestru klauzul abuzywnych, prowadzonego przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, uzyskuje rozszerzoną skuteczność<sup>19</sup>. Skutkiem tego zostaje wyłączona możliwość wytoczenia ponownego powództwa w przedmiocie

<sup>16</sup> Wyrok Sądu Najwyższego z 06.04.2004 r., I CK 472/03, „Prawo Bankowe” 2004/11/21.

<sup>17</sup> Ustawą z 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za produkt niebezpieczny (Dz. U. nr 22, poz. 271), dalej ustawą o ochronie praw konsumentów wprowadzono do ustawy z 17 listopada 1964 r. Kodeksu postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 ze zm.), rozdział „Postępowanie w sprawach uznania wzorca umowy za niedozwolone” (art. 479<sup>36</sup> - 479<sup>45</sup>.kpc).

<sup>5</sup>

<sup>18</sup> Należy dodać, iż zgodnie z § 2 art. 479<sup>38</sup> kpc powództwo może wytoczyć także zagraniczna organizacja wpisana na listę organizacji uprawnionych w państwach Unii Europejskiej do wszczynania postępowania o uznanie postanowień wzorca za niedozwolone.

<sup>19</sup> J. Pisuliński, Niedozwolone klauzule umowne w obrocie bankowym na wybranych przykładach, „Prawo Bankowe” 2005, nr 6, s. 15.

postanowienia zamieszczonego już w rejestrze, także przez osobę niebiorącą udziału w sprawie<sup>20</sup>. Jednakże, mając na względzie, iż rejestr klauzul jest tzw. „szarą listą”, istnieje możliwość wytoczenia powództwa o uznanie postanowienia za niedozwolone, które jest identyczne co do treści z postanowieniem już zamieszczonym w rejestrze klauzul abuzywnych, jeżeli zostało ono zastosowane w innym wzorcu<sup>21</sup>. Bowiem klauzula jest niedozwolona ze względu na to, że w **określonym układzie praw i obowiązków stron, w świetle postanowień danego wzorca, kształtuje sytuację konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, naruszając przy tym rażąco jego interes**<sup>22</sup>.

Kontrola wzorców umownych może być przeprowadzona także w związku ze sporem między przedsiębiorcą, a konsumentem (kontrola in concreto). Zasadniczo mamy tu do czynienia z kontrolą treści stosunku prawnego wynikającego z umowy łączącej strony, zawartej przy użyciu wzorca. Sprawa mieści się w zakresie kognicji sądów właściwości ogólnej.

Jeżeli przeprowadzona w trakcie postępowania kontrola wykaże, że zastosowano postanowienia niedozwolone, to z chwilą uprawomocnienia się orzeczenia staną się one niewiążące dla danego konsumenta (powoda), zaś w pozostałym zakresie umowa pozostanie w mocy (o ile jest to możliwe bez kwestionowanych klauzul)<sup>23</sup>. W tym przypadku orzeczenie dotyczące uznania postanowienia umownego za niedozwolone jest skuteczne tylko i wyłącznie między stronami sporu, i nie wiąże w sporze tegoż samego przedsiębiorcy z innym konsumentem.

## Wybrane klauzule niedozwolone w aspekcie opłat i prowizji bankowych

Wśród nielicznych klauzul dotyczących opłat i prowizji stosowanych przez banki, zamieszczonych w prowadzonym przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumenta rejestrze wzorców umownych uznanych za niedozwolone, poczytne miejsce zajmują postanowienia dotyczące opłat i prowizji pobieranych w związku z prowadzeniem rachunku bankowego.

Postępująca w poprzednich latach tendencja do zwiększania ilości i wysokości opłat i prowizji bankowych wywołała spore zaniepokojenie. Wprowadzane przez banki opłaty

<sup>20</sup> Uchwała SN z 19.12.2003 r., III CZP 95/03, Monitor Prawniczy 2004, nr 18, s. 847- 848.

<sup>21</sup> Stwierdzenie to nie dotyczy klauzul abuzywnych sprzecznych z przepisami bezwzględnie obowiązującymi lub semiimperatywnymi przepisami prawa.

<sup>22</sup> W konsekwencji należy zatem stwierdzić, że postanowienia identyczne co do warstwy merytorycznej, ale nie identyczne literalnie, nie są objęte zakresem przedmiotowym powagi rzeczy osądzonej. By zatem ustalić, iż są one abuzywane, należy ponownie wytoczyć powództwo na podstawie art.479<sup>38</sup> kpc.

<sup>6</sup>

<sup>23</sup> E. Rutkowska, Ochrona konsumenta usług bankowych przed nieuczciwymi klauzulami umownymi w świetle ostatniej nowelizacji kodeksu cywilnego, Prawo Bankowe 2000, nr 9 ( 37 ), s. 56.

za prowadzenie rachunku bankowego, np. za przekazanie wyciągu z konta, za otwarcie rachunku, za wydanie książeczki czekowej, za opóźnienie w jej odbiorze, skutkowały obciążeniem ich posiadaczy dodatkowymi kosztami, a przy tym budziły spore zastrzeżenia.

Oczywiste jest, że banki posiadają uprawnienia do pobierania prowizji z tytułu wykonanych czynności bankowych ( art. 110 pr. bank. ), nie oznacza to jednak, że mogą one pobierać opłaty za czynności stanowiące element składowy odpłatnej umowy bankowej<sup>24</sup>. Zgodnie z art. 725 kc bank z tytułu umowy rachunku bankowego jest zobowiązany do przyjęcia środków na rachunek pieniężny, do ich ewidencjonowania, do informowania posiadacza rachunku o każdej zmianie stanu środków oraz do ich zwrotu. W zamian zaś czerpie korzyści wynikające ze swobodnego obrotu czasowo wolnymi środkami pieniężnymi<sup>25</sup>, a także ma prawo do pobierania prowizji z tytułu dodatkowych, wykonywanych na zlecenie klienta rozliczeń pieniężnych.

W sytuacji, gdy klient wnosi comiesięczną opłatę za prowadzenie rachunku bankowego, pobieranie przez bank dodatkowej opłaty za każdorazową wypłatę z konta osobistego, czy to w postaci prowizji od wypłaty gotówki w kasie, w bankomacie czy też przy realizacji własnych czeków, stanowi niedozwoloną klauzulę umowną<sup>26</sup>. Bank nie ma wówczas podstaw prawnych do wydzielania z prowadzonego rachunku bankowego poszczególnych wypłat i pobierania za te czynności opłat lub prowizji<sup>27</sup>. Takie działania, słusznie odbierane są przez konsumentów jako dwukrotne obciążanie kosztami posiadacza rachunku z tytułu wykonania jednej i tej samej czynności.

Za niedopuszczalne należy także uznać pobieranie opłat za przekazywanie wyciągu z konta przy zmianach salda rachunku czy też za wydanie książeczki czekowej, bowiem czynności te służą realizacji ciężącego na banku obowiązku ustawowego, w związku z czym nie powinny obciążać posiadacza rachunku.

Ponadto głęboko niezasadne jest także pobieranie opłaty za otwarcie rachunku bankowego, gdyż otwarcie następuje na skutek zawartej z konsumentem umowy, zaś sama czynność zawarcia umowy nie ma charakteru prawnego usługi bankowej.

W wyroku z 30.09.2002 r. Sąd Antymonopolowy uznał za niedozwolone postanowienia umowne dopuszczające uprawnienie banku do obciążenia rachunku kwotą opłat powstałych na skutek rozpatrzenia reklamacji, jeżeli po jej zakończeniu reklamacja nie została uwzględniona

<sup>24</sup>Pismo nr NB/BPN/I/137/00 z 16.05.2000 r. skierowane do prezesów banków w sprawie respektowania uprawnień posiadaczy rachunków bankowych, Prawo Bankowe 2000, nr 6 ( 34 ), s. 80

<sup>25</sup> Art. 726 kodeksu cywilnego.

7

<sup>26</sup> Wyrok Sądu Antymonopolowego z 13.05.2002 r., XVII Amc 39/01, Monitor Prawniczy 2002/11/483.

<sup>27</sup> Podobnie R. Zelwiański, Opłaty za prowadzenie rachunku bankowego. J. Majewski stwierdza, iż należałoby wprowadzić wynagrodzenie wynikowe za prowadzenie rachunku bankowego( J. Majewski Uwagi o wynagrodzeniu za prowadzenie rachunku bankowego, Prawo Bankowe 2001, nr 3 ( 43 ), s. 37)

w całości lub w części, a także uprawnienie do pobrania ryczałtowej kwoty 20 zł za rozpatrzenie nieuzasadnionej reklamacji ( data dokonania wpisu- 29.11.2002 r.) Stanowiły one przejaw narzucania kontrahentom uciążliwych warunków umowy, szczególnie że zasadność reklamacji posiadacza rachunku jest zawsze jednostronna i nie ma nic wspólnego z interpretacją umowy łączącej go z bankiem<sup>28</sup>.

W związku z upowszechnieniem się posługiwania się przez konsumentów elektronicznymi instrumentami płatniczymi pojawił się w praktyce kolejny problem, tj. dopuszczalność pobierania przez bank opłaty za zastrzeżenie karty, która została zagubiona, skradziona lub unieważniona. Początkowo judykatura uważała, iż pobieranie tej opłaty nie narusza ekwiwalentności świadczeń i nie może być traktowane jako przejaw naruszenia dobrych obyczajów i rażącego pokrzywdzenia interesów konsumentów. Uważano, że dopuszczenie do kradzieży lub zgubienia karty płatniczej świadczy zazwyczaj o istotnym zaniedbaniu ze strony konsumenta podstawowych obowiązków jej należytej ochrony, w związku z czym bank nie ma na to żadnego wpływu, a co za tym idzie nie powinien też ponosić kosztów powstania tego typu sytuacji<sup>29</sup>.

Jednakże nastąpiła w tym zakresie w poglądach judykatury znacząca zmiana, czego efektem jest nowa, tj. z 18.04.2006 r., klauzula abuzywna w rejestrze Prezesa Urzędu ochrony Konkurencji i Konsumenta. Sąd Ochrony Konkurencji i konsumenta uznał za niedozwolone postanowienia, w myśl których w przypadku unieważnienia, zagubienia lub kradzieży karty, posiadacz karty zobowiązany jest zapłacić bankowi kwoty należne w związku z jej zastrzeżeniem określone w cenniku usług<sup>30</sup>.

Oprócz kwestii związanej z dopuszczalnością pobierania opłat i prowizji za prowadzenie rachunku bankowego, pojawiło się także bezpośrednio z tym związane i nie mniej istotne zagadnienie sposobu wprowadzania przez banki tychże opłat i prowizji. Otóż zgodnie z art. 111 pr. bank., bank jest bezwzględnie zobowiązany do ogłaszania w miejscu wykonywania czynności, w sposób ogólnie dostępny, stosowanych stawek prowizji i wysokości pobieranych opłat. Natomiast w sytuacji, gdy taryfa opłat i prowizji stanowi element umowy rachunku bankowego, to nie tylko przed zawarciem umowy konsument musi mieć możliwość zapoznania się z wszystkimi regulacjami, które w odniesieniu do niej będą stosowane. O wszelkich zmianach taryfy w trakcie trwania umowy bank jest zobowiązany informować każdego klienta<sup>31</sup>. **Zgodnie z art. 384<sup>1</sup> kc w związku z art. 384 kc zmieniony wzorzec powinien zostać doręczony klientowi**, a jeżeli ten nie wypowie umowy w najbliższym terminie, to będzie nim związany. W orzeczeniu z 30.09.2002

<sup>28</sup> Wyrok Sądu Antymonopolowego z 30.09.2002 r., XVII Amc 47/01, Dz. Urz. UOKiK 2003/1/244.

<sup>29</sup>

<sup>29</sup> Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 30.03.2004 r., VI Aca 772/03, OSA 2005/6/26.

<sup>30</sup> Orzeczenie z 5.06.2003 r., XVII Amc 39/02.

<sup>31</sup> Wyrok Sądu Najwyższego z 17.02.2005 r., I CK 509/04, Monitor Prawniczy 2005/6/276.



r. Sąd Antymonopolowy uznał za niedozwolone postanowienia w myśl których PKO- BP podaje do wiadomości obowiązujące stawki prowizji i opłat przez wywieszenie w Oddziałach PKO- BP Taryfy oraz udostępniania jej na życzenie posiadacza rachunku ( data dokonania wpisu- 29.11.2002 r. )<sup>32</sup>. Następnie w orzeczeniu z 5.06.2003 Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów ponownie stwierdził, iż za niedozwolone należy uznać postanowienie, zgodnie z którym bank będzie informował posiadacza rachunku o zmianach w cenniku usług. Stawki prowizji i opłat podawane są do wiadomości w oddziałach banku lub za pośrednictwem usługi telefonicznej ( data dokonania wpisu- 18.04.2006 r. )<sup>33</sup>.

W oparciu o powyższe należy wnioskować, iż niedopuszczalne jest informowanie klienta o zmianach w taryfie w inny sposób niż doręczenie mu zmienionego wzorca i umożliwienie mu w ten sposób zapoznania się z jego treścią. Bowiem tylko w drodze takiego postępowania można zagwarantować konsumentowi rzeczywistą ochronę przed jednostronnymi działaniami banku prowadzącymi do zmiany treści umowy.

W ostatnich latach, w związku z powszechnością używania kart płatniczych, pojawił się także problem odwoływania się w Regulaminie wydawania i użytkowania kart VISA Elektron ( a także innych rodzajów kart VISA ) do przepisów regulujących ten system, bez możliwości zapoznania się z nimi przez klienta przed zawarciem umowy. Takie postanowienia są oczywiście niedozwolone. Powodują one włączenie do umowy zawieranej z bankiem postanowień o treści zupełnie nieznanej klientowi, które także mogą nakładać na klienta obowiązek ponoszenia dodatkowych kosztów.

Wśród opłat pojawiających się w umowie kredytowej, warto szczególną uwagę zwrócić na opłatę przygotowawczą, pobieraną przez banki za rozpatrzenie wniosku oraz przygotowanie i zawarcie umowy. Przykładem dyskusyjnej w tym zakresie praktyki jest działalność Kredyt Banku, który uzależnił wysokości tej opłaty od rodzaju i wartości oferowanego kredytu; w efekcie może to doprowadzić do ograniczenia swobody konsumenta w zakresie wyboru banku, bowiem rezygnacja z umowy będzie się wiązała z utratą znacznej sumy pieniędzy.

## Podsumowanie

Ochrona konsumenta, jako „słabszej strony” w relacjach umownych z bankiem- profesjonalnym przedsiębiorcą, powinna prowadzić do wyeliminowania z umów bankowych

<sup>32</sup> Orzeczenie z 30.09.2002 r. , XVII Amc 47/01.

<sup>33</sup> Orzeczenie z 5.06.2003 r., XVII Amc 39/02.

nieuczciwych klauzul dotyczących opłat i prowizji. Powinna także chronić klientów przed wprowadzaniem przez banki do umów różnych opłat dodatkowych bez ich wiedzy i woli. Jej zasadniczą funkcją jest zapobieganie poprzez wprowadzanie zakazów, a także kontrolę in abstracto wzorców umownych.

Jednakże skuteczność tej ochrony jest w ogromnej mierze zależna od efektywnego działania szeregu instytucji mających na celu ochronę konsumenta, w tym zaś w znacznej mierze od działania Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumenta, który w zakresie swoich kompetencji monitoruje ogólne warunki umów.